

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Dla zakochanych to samo staranie – co dla umarłych

Author: Tomasz Gęšina

Citation style: Gęšina Tomasz. (2018). Dla zakochanych to samo staranie – co dla umarłych. W: R. Cudak, W. Hajduk-Gawron, A. Madeja (red.), "Na wrywki : 100 cytatów z polskiej poezji i dramatu, które powinien znać także cudzoziemiec" (S. 90-92). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

Dla zakochanych to samo staranie – co dla umarłych

O cytacie

Cytat pochodzi z wiersza Stanisława Grochowiaka opublikowanego w 1963 roku w tomie *Agresty*. W utworze połączono motyw śmierci z miłością, ukazując, że zarówno umarli, jak i zakochani nie należą do świata żywych. Grochowiak za pomocą GROTESKI i TURPIZMU pokazuje podobieństwa pomiędzy tymi dwoma pozornie przeciwstawnymi stanami, np. zestawia trumnę z sypialnią, zbliżenie kochanków z momentem śmierci, podkreślając, że zarówno umarli, jak i zakochani są wyobcowani, skazują się na odosobnienie. Wszystko to sprawia, że utwór ma charakter poetyckiego żartu. W twórczości Grochowiaka groteska nie neguje zatem podstawowego porządku, podkreśla niespójność życia i śmierci za pomocą zaskakujących porównań.

O autorze i jego twórczości

Stanisław Grochowiak (1934–1976) już jako dziecko był niezwykle uzdolniony – grał na pianinie, rysował, rzeźbił, układał słowa i melodie piosenek. Początkowo łączył swoją przyszłość z malarstwem, jednak ostatecznie postanowił poświęcić się literaturze. Dwukrotnie rozpoczynał studia polonistyczne, ale za każdym razem z nich rezygnował. Związany z tzw. POKOLENIEM „WSPÓŁCZESNOŚCI”. Debiutancki tom wierszy Grochowiaka *Ballada rycerska* spotkał się z życzliwym przyjęciem krytyków (Kazimierza Wyki, Jerzego Kwiatkowskiego). W jego utworach znajdują się nawiązania do kultury ŚREDNIOWIECZA i BAROKU. Twórczość Grochowiaka dzieli się na następujące okresy: wczesny (zakończony debiutanckim tomem), drugi (tzw. dojrzała groteska, okres turpistyczny), trzeci (uklasycznienie utworów), czwarty (trwający aż do śmierci). Poeta zmarł w wyniku powikłań po chorobie alkoholowej.

Nawiązania

Wiersz Grochowiaka nawiązuje do utworu barokowego poety Jana Andrzeja Morsztyna *Do trupa*. Zakochany bohater porównuje się do nieboszczyka. Wiersz, mimo że zbudowany na zasadzie kontrastu, ukazuje podobieństwa pomiędzy zakochanym a zmarłym człowiekiem.

Warto wiedzieć

- BAROK – zob. **I nie miłować ciężko, i miłować / Nędzna pociecha*
- GROTESKA – kategoria estetyczna cechująca się połączeniem przeciwstawnych form: tragizmu z komizmem, fantastyki z realizmem, piękna z brzydotą itp. Charakteryzuje się kompozycjami osobliwymi, przerażającymi, absurdalnością, niejednorodnością nastroju, prowokacją, lekceważeniem zasady *decorum*.
- POKOLENIE „WSPÓŁCZESNOŚCI” – także pokolenie ‘56, termin sformułowany przez Jana Błońskiego, odnoszący się do artystów debiutujących ok. 1956 roku. Do pokolenia tego należeli m.in.: Stanisław Grochowiak, Andrzej Bursa, Ernest Bryll. Pisarze ci przeciwstawiali się kształtującej się wówczas kulturze masowej, buntowali się przeciwko socrealizmowi, odrzucali polskie mity narodowe. Ich celem było stworzenie warunków dla sztuki ambitnej, ukazującej życie ludzi.
- ŚREDNIOWIECZE – zob. **Bogurodzica, dziewica*
- TURPIZM – termin wprowadzony przez Juliana Przybosa w wierszu *Oda do turpistów* (1962), w którym zaatakował poetów (m.in. Mirona Białoszewskiego czy Stanisława Grochowiaka) podejmujących po 1956 roku w twórczości takie motywy, jak: brzydota, kalectwo, choroba, śmierć, koncentrujących się na przedmiotach i zjawiskach odrażających. Umożliwiało to artystom ukazanie rzeczywistości prawdziwej w przeciwieństwie do zafałszowanego pięknego świata. Termin, wbrew zamierzeniom Przybosa, został wprowadzony na stałe do historii literatury polskiej (dzięki m.in. Grochowiakowi). Autor [*Dla zakochanych to samo staranie*] w taki oto sposób pisał o turpizmie: „Turpiści – o ile rozumiem nas, turpistów, dobrze – nawet w najdalej posuniętym akcie buntu (czy przeciwko życiu, czy przeciw tradycji literackiej) wyrażają ostatecznie postawę afirmatywną. Żaden turpista nie przeraża tylko po to, by przerażać, żaden nie krzyczy, aby usłyszano, jaki ma silny głos. I znowu nie rekwizyty decydują, ale postawy” (Grochowiak 1963, 1).

Z opracowań

Cały wiersz (oparty na barokowej proveniencji koncepcie i dość wyraźnie korespondujący z sonetem Morsztyna *Do trupa*) zostaje skonstruowany na paralelizmie składniowym i treściowym, określającym „starania” (rozumiane jako działania o charakterze powinności) dotyczące zakochanych i umarłych. [...] W cytowanej ostatniej strofie wiersza – mówiąc najogólniej – zestawiony zostaje opis rozbierania się kochanków z procesem gnicia. Kochankowie pozbywają się swych szat (brokat konotuje królewskość, wzniosłość, koturnowość), w równoległym aspekcie „odpadnięcie brokatu” z ciała dotyczy odpadającego od kości mięsa. Rzecz w tym, że drugie odczytanie, mimo iż jest oczywiste, nie jest – przynajmniej nie jest do końca – pełne. [...] Odpadający z ciała brokat jest wyrazem takiego aspektu widzenia cielesności, w którym ciało jednocześnie jest ubiorem, i jednocześnie – nim nie jest. [...] „Odpadanie brokatu”, zarówno rozumiane jako odrzucenie ubrania, jak i odpadanie ciała, implikuje pojęcie nagości.

Nawrocki 2007, 42

W tego typu wierszach tanatyczno-erotyczne wątki traktuje poeta niezwykle serio. Wnikanie w śmierć („w krainę pleśni”) przez miłość, obnażanie miłości śmiercią, zestawianie ich utożsamiające, analogia ich obrządku, podobieństwo misteriów miłości i śmierci – to słynne lejtmotywy Grochowiaka. Niejednokrotnie i tu – w wierszach serio – pojawiają się ironiczne dystanse i antysentymentalne uniki. Są one jednak jednostkowe, jednorazowe wobec struktury całego utworu, nie ogarniają jej całej.

Walczak 2000, 75

Bibliografia

- Grochowiak S., 1963: *Turpizm – realizm – mistycyzm*. „Współczesność”, nr 2.
 Łukasiewicz J., 2000: *Wstęp*. W: Grochowiak S.: *Wybór poezji*. Wrocław.
 Mytych-Forajter B., 2010: *Czułe punkty Grochowiaka. Szkice i interpretacje*. Katowice.
 Nawrocki M., 2007: *Tego się naucz każdy, kto dotykasz próżni. Rzecz o poezji Stanisława Grochowiaka*. Kraków.
 Walczak G., 2000: *Śmiertelne suknie Zuzanny (stylizacyjne zabiegi w poezji Stanisława Grochowiaka)*. „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza”, nr 35.